

MEDEDELINGENBLAD

Ampt Epe

NO. 52 SEPTEMBER 1980.

REDACTIE: R. Paasman, Beekstraat 46, Epe.
Tel.: 05789 - 12048.

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis
toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging
"Ampt Epe".

"AMPT EPE"

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE.

De vereniging stelt zich o.m. tot doel:

- het opwekken en verwerken van de belangstelling
voor de geschiedenis van de Gemeente Epe.

Lidmaatschap f 15,-- per jaar.

Bestuur:

Voorzitter : G.S. van Lohuizen,
IJsseldijk 12, Veessen.
Tel.: 05783 - 245.

Secretaris : W. van Putten,
Hoofdstraat 80, Epe.
Tel.: 05780 - 13579.

Penningmeester : C. Stork,
Dellenparkweg 8, Epe.
Tel.: 05780 - 13090.

Leden : W. Terwel.
F. Zandstra.

Giro: 119.40.15 t.n.v. Penningmeester "Ampt Epe" te Epe.

Inhoud

	Blz.
De Gilden in Epe (slot). Door G.S. van Lohuizen.	3
Een Tongerense boerderij in 1792. Door L. van den Bremen.	6
Het onderwijs in Epe in de eerste helft van de 19e eeuw (2). Door R. Paasman	11
De eerste openbare school te Oene. Door D.J. Roelofs.	16
Gemeentelijke Monumentenverordening Gemeente Epe. Door G.S. van Lohuizen.	19
Mengelwerk.	
a. Foto van Personeel en Oudercommissie (met hun vrouwen) van de Dorpsschool in Oene in $\pm$ 1925. Door G.J. Palm.	26
b. De eerste rijwielfabriek in Oene. Door H. Bultman.	28
Van de redactie. Door R. Paasman.	30
Boekaankondiging. Door P.E. Berkhout.	30

De gilden in Epe (6 slot)

Het Sint Anthonie Gilde.

De uitbreiding van de activiteiten van het Gilde werden vastgelegd in de acte van 16 nov. 1900, inhoudende voorwaarden tot voortzetting van de Stichting "Het Sint Anthonie Gilde te Epe". Hierin wordt bepaald, dat het Gilde, op vrijzinnig protestantse grondslag, ten doel heeft de belangen van de bewoners van de gemeente Epe (met uitsluiting van de dorpen Vaassen en Oene) te bevorderen:

- 1e maatschappelijke belangen;
- 2e ondersteuning en ontwikkelen van landbouw en vee-
teelt;
- 3e zorg voor het uiterlijk schoon van het dorp Epe e.o.;
- 4e ondersteuning van godsdienst- en ander onderwijs;
- 5e het bevorderen van wat kan bijdragen tot plaatselijk
nut en genoegen;
- 6e het ondersteunen van behoeftige personen.

Hieruit blijkt, dat het Gilde zich aangepast heeft aan de verandering der tijden. Zij heeft haar werkterrein, zoals in de 19e eeuw al bleek, zeer verbreed. De mogelijkheden om te helpen daar waar dit nodig is - en voor zover de inkomsten dit toelaten - zijn nu dus zeer groot en we zien ook, dat het Gilde op een zeer breed terrein de afgelopen halve eeuw heeft geholpen, waar haar hulp gevraagd werd. Maar ook heeft zij verschillende initiatieven ontplooid.

Sint Anthonie-dag - 17 januari - is nog altijd de dag waarop de Oldermannen van het Gilde bij elkaar komen, om de pachten in ontvangst te nemen, te vergaderen over het beheer van de landerijen en aanvragen voor bijdragen te bespreken.

Maar een feest, zoals dit vroeger was, kan nu niet meer. De viering van Sint Teunis was vroeger een feest voor de Gildebreeders en voor de inwoners van Epe.

De Oldermannen, die buiten Epe woonden, zoals baron Van Isendoorn à Blois van de Cannenburgh e.a., kwamen

te paard, vergezeld van één of meer knechten, al op 16 januari naar Epe en namen hun intrek in het logement. De volgende dag, de 17e januari, begon dan het feest. In de eerste plaats kwamen de pachters hun pacht afdragen en anderen, die in opdracht van het Gilde gewerkt hadden, kwamen afrekenen.

Daarna zetten de gildebroeders zich aan de dis en lieten de voorgezette spijzen en dranken niet onberoerd. Wanneer we in de rekeningen zien, dat Sint Teunisdag zo'n 300 jaar geleden f 150,-- tot f 175,-- kostte en daarbij rekenen, dat een fles wijn 60 ct. en 1 L. Eper bier 6 ct. kostte, dan kunnen we nagaan, dat er flink gegeten en gedronken werd. 200 Jaar geleden waren de kosten van deze dag al opgelopen tot f 200,-- tot f 225,--!!

Maar de gildebroeders dachten niet alleen aan zichzelf. Zoals we al zagen, werd een grote hoeveelheid Sint Teunisbrood uitgedeeld en op de deel van het logement (later café Boeve) lag een groot vat "dik bier", bestemd voor de bevolking. Dit "Dik bier" was donker bier, gemengd met brandewijn, bruine suiker en stroop.

Het zal zeker zoet gesmaakt hebben.

In de loop van de vorige eeuw zijn deze grote feesten verminderd, maar tot 1890 bleef het een belangrijke feestelijke gebeurtenis, waarbij vele genodigden aanwezig waren. Ook toen nog werd een vat best Eper bier aangeslagen om de dag te vieren. Mede door de opheffing van de laatste Eper bierbrouwerij in 1891, maar ook omdat men het juist vond de gelden voor andere zaken dan feesten te bestemmen, is de jaarlijkse bijeenkomst van de Oldermannen op 17 januari een eenvoudige bijeenkomst geworden, die de laatste jaren weer besloten wordt met een gezamenlijke maaltijd.

HET BESTUUR.

Van de bestuursleden, Oldermannen genoemd, is een lijst opgemaakt vanaf 1608. Wanneer we deze lange lijst doorlezen, zien we zeer veel verschillende namen, maar één naam, BROUWER, springt er uit. De eigenaren van de 3 brouwerijen, die Epe rijk was, waren meestal Olderman

van het Gilde, vaak nam de zoon de plaats van de overleden vader in.

Veel bekende Eper namen uit de 17e en 18e eeuw:

Gerrit Jan ten Holte, Rijk Aarts, Jan Berents Wuijster (Woeste), Alphart en Jochem Huet, Pijkeren, Overbosch en Scholten.

Daarnaast de adel: Jhr. Johan van Wijk tot Arnhem, 1640-1683 eigenaar van de Emsterhof; Jhr. Lodewijk van Hattum 1684-1711, eigenaar van het Brouwhuis, waar nu het oude gemeentehuis staat; F.J. baron Van Isendoorn à Blois 1723-1727, Ambtsjonker; J.H.J. baron Van Isendoorn à Blois 1752-1768 en W. baron Van Haersolte tot Yrst 1772-1789, Ambtsjonker.

Ook enkele uit de "bastaard"-tak van Marten van Isendoorn à Blois, nl. Hendrik van Isendoorn 1661-1704; Marten van Isendoorn 1675-1723 en Hendrik van Isendoorn jr. 1705-1753, die alle drie ontvanger van het Ampt Epe waren.

De schouten Cornelis Bigge 1668-1715; Alard ten Bosch 1712-1719; Derck Brouwer 1729-1767 en dr. S.L. Brouwer 1761-1770, zoon van de schout Derck Brouwer waren oldermannen, evenals de schout/burgemeester G.W. van der Feltz (later Jhr.) 1833-1870 en zijn zoon Jhr. P.C.W. van der Feltz 1871-1893.

De ontvangers (behalve de reeds genoemde Van Isendoorns) F.J. Haack 1751-1774 en J.B. Haack 1778-1809. L. Verbeek 1888-1891 en S. Overbosch 1885-1922.

De leden van het Ambtsbestuur Hendrik Brouwer 1761-1806 en Gerrit van Zuuk Rzn. 1788-1809.

Tenslotte enkele kerkelijke functionarissen:

Peter Torssius, custos 1660-1674; Aelbert Crijsen, voorzanger 1667-1680; Gerrit Peter Brouwer, custos 1675-1732 en Hendrik Willems Pijkeren custos 1733-1759. De predikanten waren geen oldermannen, omdat zij vaak samen met de oldermannen de rekeningen vaststelden. De kerk en het gilde hadden gemeenschappelijke eigendommen. Pas eind vorige eeuw zien we als eerste predikant ds. J.A. Prins 1897-1917 en zijn opvolger ds. G.D. Goedhuis 1932-1936.

Zeer opvallend is, dat er geen enkele papierfabrikant olderman is geweest. Zij waren in hun tijd zeer belang-

rijke en vaak vermogende mannen, die een zeer belangrijke rol speelden in het maatschappelijk leven. Waarom wij deze bijzondere categorie moeten missen, zal wel een raadsel blijven.

G.S. van Lohuizen.

N.B.: De lijst van Oldermannen is opgesteld door A. Brouwer.

Een Tongerense boerderij in 1792

Omstreeks 1790 overlijdt Janna Lucas, echtgenote van Kornelis Roelofs Riphagen, boer in Tongeren.

Als de weduwnaar in 1792 gaat hertrouwen met Alberdina Klaassen Beumer, wordt er eerst een "Inventarisatie en Magescheit" opgemaakt om het moeders erfdeel van de acht minderjarige kinderen van Kornelis Riphagen en Janna Lucas vast te stellen.

De betreffende acte wordt opgemaakt op 23 april 1792, ten overstaan van Mr. N. Vorster, "Schout des Ampts Epe". Als mombers (voogden) over de minderjarige kinderen zijn al aangesteld Lulof Roelofs Riphagen en Jonas Roelofs Riphagen, broers van de vader. Als borgen treden op Rick Roelofs Riphagen en Egbert Jans van den Bremer, resp. broer en zwager van de vader der minderjarige kinderen.

Uit de zeer minutieuze beschrijving van de diverse goederen in de inventaris, krijgt men een aardig beeld van een boerderij in die dagen.

De "Onvergangelijke Staat en Inventaris" begint met de mededeling dat er tussen de "Ehelieden" geen huwelijksvoorwaarden werden "opgerigt".

Dit gebeurde in die tijd wel, meestal met de bedoeling dat, bij een kinderloos huwelijk, de ingebrachte goederen na het overlijden van de partners, weer naar de eigen familie terug gingen. Een dergelijke acte van huwelijksvoorwaarden begon met de aanhef: "Ter eeren

Gods almachtig en tot vermeerdering des menschelijken geslachts is er tot een wettelijke huwelijk gewaert en besloten". Een tekst die vele bruidsparen van vandaag wat vreemd in de oren zal klinken!

Maar nu terug naar de inventaris.

Deze is ingedeeld in negen "Capittels" (Hoofdstukken). Het eerste gaat over de "Ongereede goederen" (Onroerende goederen). Daaruit blijkt dat Cornelis Riphagen, behalve een pachtboerderij in Tongeren, ook nog enkele stukken "zaayland" en "hooiland" bezat; o.a. in Epe in het Lintgoor en in de Withagen, in het Carspel Oene, in de buurtschap Horthoek aan de Noordzijde in de Museummarkt en in het Ampt Heerde aan de Kolkbrugge.

Capittel 2 gaat over de "Gerede goederen" (Roerende Goederen). Hiervoor zijn als schatters opgetreden Gerrit Bijsterbosch en Tijmen Jans van den Esscher, "beide van competenten ouderdom en onder het Carspel Epe Woonachtig en aldaar geerft en Bouwerij doende", zoals zij schriftelijk verklaren.

Dat het hier een groot gezin betreft blijkt uit het beddegoed: "4 bedden en 4 peluws, 8 kussens, 4 wolle Dekens, 16 beddelakens en 9 kussensloopen".

Er waren drie spinnewielen en "29 elle vlassedoek (ad 14 stuivers d'el), 14 elle grof doek, (ad 7 stuivers d'el), 33 pond grof hennepe gaarne, (ad 6 stuivers 't pond) en 8 pond Vlasse garen, (ad 12 stuivers het pond)". Verder "3 Taffellakens en 3 servetten".

De antiekliefhebbers zullen watertanden bij de volgende opsomming:

"1 groote Rode Coperen ketel, 4 koperen Coffyketels, 1 coper tafel Comfoir, 1 rood Coper keteltje, en 1 koperen Schuimlepel".

Maar ook aan tin was het nodige voorhanden: "1 tinne waterpot, 1 tinne beker, 1 oude tinne kandelaar, 2 dito thepotten, 1 lepelschap met 12 lange tinne lepels, 2 lepelschappen met 26 ronde lepels, 10 tinne commen, 2 tinne bierkannen, 1 dito zoutvaatje, 1 dito thepot, 1 dito bekertje, 2 tinne schotels, 1 dito bak en 1 dito bord".

En dan het aardewerk: "1 Defect Delftsch Stel van vijf potten, 20 Delftsche Schotels, 20 dito borden, 1 half

douzijn bruyn Engels thegoed, 1 half douzijn porceleine thegoed, 1 zwarte thepot, 7 aarde koppen, 2 diepe borden, 1 keuls potje, 1 wijnromer en 1 bierglas.

Ook aan vuurgereedschap was het nodige voorhanden:

"1 ijseren hanghaal, 1 dito koekepan en hangijser, 1 dito tang, 1 dito vuurschup, 1 dito blaaspijp, 1 dito vuurlepeltje, 1 dito rooster, 1 dito vuurhaakje, 1 dito theketel en 1 dito strijkijzer".

Hoe secuur men te werk ging bij deze inventarisatie blijkt uit de vermelding van "enkele medicijn vlesjes" en "wat Rommellerie".

Voor de slacht had men de beschikking over:

"4 slagtmessen, 2 schijden. 2 ringen, 1 ijsre worsthoortje, 1 dito trechter en een vleeston".

En voor het bakken:

"1 baktrog, 1 meelzeve", terwijl er drie zakken meel in voorraad waren.

Natuurlijk werd er op de boerderij ook gekarnd:

"1 kernpols met Lit, 8 melkvaten, 2 melktonnen, 3 botertonnetjes, 1 melkbank, 1 botervaatje".

Verder vermeldt de lijst: "1 Snaphaan, 1 hangend horlogie met koper gewigt, 2 stoven en een ijzere vuurpot, 1 spiegeltje en 1 Leij".

Voor de wintervoorraad was wel gezorgd want er was op 23 april aanwezig: "1 ton met boonen, 1 dito met Soerekool, 1 vaetje met boter, 1 dito met zult, 1 pot met zout, 3 zakken met meel, 1 parthij worst, 7 bodems vet, 5 zijen spek en een Stukjen en het gerookte Vlees en Spek". Het totaal aan vlees wordt geschat op 109 gulden, geen gering bedrag als men ziet dat de beste koe wordt geschat op 40 gulden.

Dan komt het deelgereedschap, waarbij uiteraard een wanmolen en 2 wannen niet ontbreken. En de 3 plakzichten wijzen op het verwerken van heiplaggen in de mest. De 5 vlegels zullen ook veelvuldig zijn gebruikt bij het regelmatig afdorsen van de rogge en de boekweit. Op 23 april is er nog 11 vim boekweit en 16 vim rogge ongedorst aanwezig. De rogge wordt gerekend op 4 gulden, 6 stuiver de vim; de boekweit op 4 gulden, 2 stuiver de vim; terwijl een vim dakstro 4 gulden en 12 stui-

ver waard is. Een schepel gedorste rogge (er is 6 schepel) wordt gerekend op 1 gulden 7 stuiver; een schepel gedorste boekweit 1 gulden en 3 stuiver (hiervan is nog 32 schepel).

De veestapel bestond uit: 3 paarden, 100 schapen en 19 lammeren, 6 koeien, 1 vaars, 4 pinken en 2 kalveren. Bovendien 11 hennen en een haan. Voorts wordt nog vermeld: "1parthij aardappels, 5 immen, 10 honingkorven en 7 ledige korven, 1 ton met honing en de immenstal".

"Het Hooy in de Berg" is bijna op, als men afgaat op de waarde die er voor wordt opgegeven: 5 gulden.

Het volgende Capittel gaat over: "Lijffstoebehoren van Inventarissant" met de aantekening: "Deze agt Inventarissant onnodig alhier te specificeren, omdat daarentegens Inventarissants kinderen het lijffstoebehoren van hun moeder bekomen".

Dat "Lijffstoebehoren" volgt dan ook in Capittel 4. Behalve de opsomming van de kleding van de overledene, worden ook vermeld: "1 zilvere beuge met een Staale haak en tas, 1 zilveren punthaak, 1 bijbel met zilvere krappen en 1 paar zilvere gespen".

Capittel 5 vermeldt "de contante penningen in dezen Boedel gevonden".

Het volgende Capittel gaat over de "Inkomende voordeelige Boedels schulden" (Debiteuren). Het vermeldt een tegoed voor verricht "vaarloon" en 2 vim dakstro, dat wel afgeleverd, maar nog niet betaald is.

Uit het volgende Capittel, dat handelt over de "Lastige Boedelschulden" (Crediteuren) blijkt dat er veel op jaarrekening werd betaald en vermoedelijk ook wel verschillende dingen met "gesloten beurs".

Over de pacht: "aan de Heer Rouwenhoff te Tongeren als landheer wegens een jaar geld pagt van huis en Hoff te Tongeren bij Inventarissant in pacht gebruikt worden, verschenen den 22 February 1792: 12 gulden".

Er was o.a. gras gekocht in Elburg. Als krachtvoer werden raap- of reuvekoeken gevoerd; Dijk in Hattem had er "vier duyzend en zes hondert" geleverd.

Aan belasting was men ook het één en ander verschuldigd: "Hooftgelt, Verpondinge, Schoorsteengelt (van drie schoorstenen 4 gulden en 10 stuivers) en paarde-

gelt (van 4 paarden 4 gulden, 16 stuivers).

Het arbeidsloon moest ook nog worden verrekend:

De scheper een jaar loon en toebaat, 36 gulden en 4 stuiver, de "knecht" idem 28 gulden en 5 stuivers en Mechteltje Hendriks wegens een jaar meideloan en toebaat 44 gulden en 11 stuiver.

Willem van Putten en Jan van Loohuyzen krijgen nog timmerloon, resp. smedeloan, bedragen van resp. 5 gulden 7 stuiver en 2 gulden 16 stuiver.

En als laatste post in dit Capittel:

"De Schout Vorster voor het formeren, emunderen en doubleren van deze Inventaris: 21 gulden.

Het laatste Capittel gaat over de "Dood schulden", die als volgt zijn gespecificeerd:

aan Joh. Scholten wegens geleverd Brood op de begraffenis	f	11	17 st.
aan Gerrit Brouwer voor een ton bier op de begraffenis en cijs		7	1
aan den Custer van Epe wegens een half schepel doodrogge			14
aan W. van Putten voor de doodkist		6	
aan den doodgraver voor het graf maken			8
voor het doodlaken		1	
voor het lujen		2	
voor een halve ton boter		2	
aan de groef kundiger		1	15
	f	32	15 st.

En dan tekent de vader de inventaris met de volgende verklaring:

"Aldus deesen Inventaris door den Inventarisant in alle opregtigheid geformeert en ingestelt zonder Willens of te weten, daar op iets gebragt te hebben dat er hadde behoorde te zijn of afgelaten ofte ook iets afgelaten te hebben dat er behoorde opgebragt te zijn geworden. Onder reserve zoo nader iets aan den Inventarisant mogte te binnen komen waarmede dezen Inventaris vermeerdert ofte vermindert diene te werden om onagterhaalt deselve ten allen tijden daarmede te kunnen vermeerderen ofte verminderen met offerte desgevordert

desen te allen tijde met den gewonen boedel te zullen sterken.

T'oirconde heb ik deesen eigenhandig getekent op den 23 April 1792

w.g. Kornelis Roelofs Ryphagen.

Dan wordt de "Balance" opgemaakt, ter vaststelling van ieders deel.

Daaruit blijkt dat de "doodschulden" en "'t Lijffstoebehoren van de Moeder" apart worden gehouden.

Deze komen nl. ten laste, resp. ten bate van de kinderen. Verder wordt gelijkelijk gedeeld tussen de vader enerzijds en de kinderen anderzijds.

Aan het eind wordt dan uitvoerig vastgelegd hoe de boedel wordt verdeeld en hoe het geld van de kinderen tot hun meerderjarigheid wordt vastgelegd en zeker gesteld. Waarbij "Parthijen in alle minne en vrindschap declareren van den anderen te zijn gescheiden met belofte van elkanderens toe en aanbedeelde te sullen Staan, Vrijen, Wagthen en Wharen als Erfmagescheidsrecht op Veluwen is".

L. van den Bremen.

Geraadpleegde literatuur: Rijks Archief Arnhem; R.A. Veluwe No. 561, act. nr. 49.

Het onderwijs in Epe in de eerste helft van de 19e eeuw (2)

Op 29 juni 1824 stuurde schout G.W. van der Feltz aan de schoolopziener van het 2e district een "Staat van openbare lagere scholen en schoolonderwijzers die uit de Lands of Gemeentekas toelagen of tractementen ontvangen".

In een begeleidende brief schreef de schout o.a.:

"Daar UWEGestr. de scholen en de onderwijzers bekend zijn begrijp ik dat het onnodig zoude zijn hierbij lan-

ger stiltestaan alleenlijk meen ik niet met stilzwijgen te mogen voorbijgaan ten bewijze dat alhier wel werk van het onderwijs der jeugd gemaakt wordt dat door het Departement Epe der Maatschappij tot nut van 't Algemeen waarvan ik de eer heb Voorzitter te zijn een fonds is daargesteld waaruit voor kinderen welker ouders hoewel niet aan de Diaconie vervallen echter te onvermogen zijn om de schoolgelden te betalen het onderwijs wordt bekostigd".

Uit de "Staat" blijkt dat in 1824 in het Ambt Epe 3 openbare scholen waren en wel in Epe, Vaassen en Oene. Epe telde toen 2376 zielen. Van het aantal van 450 kinderen tussen de 5 en 14 jaar die in aanmerking kwamen onderwijs te volgen, kwamen er in de winter 200 (dus nog niet de helft) en in de zomer 120 (ruim een kwart) naar school.

Het schoolgebouw behoorde toen nog aan de Kerk (zie nr 51). De onderwijzer was Jacob Pijkeren, die sinds 1820 uit de Landskas f 50,-- en uit de Gemeentekas sinds 1821 f 72,-- per jaar ontving. (Op meester Pijkeren en zijn bezoldiging komen we later terug.)

Vaassen telde toen 1386 inwoners, had 230 "leerplichtige" kinderen van wie er in de winter 130 en in de zomer 80 de school bezochten (iets gunstiger dan Epe). De onderwijzer, Hendrik Eekmars, ontving uit de Gemeentekas sinds 1821 f 10,-- per jaar. De school was eigendom van het Ambt Epe.

In Oene woonden 709 mensen, onder wie 150 "leerplichtige" kinderen. Hiervan ontvingen in de winter 100 en in de zomer 60 kinderen onderwijs (niet ongunstig vergeleken met Epe en Vaassen). De meester, Barend Scholten, kreeg f 8,-- per jaar uit de Gemeentekas.

Die f 10,-- en f 8,-- waren zoals we verderop zullen zien een beloning voor het geven van onderwijs in het metrieke stelsel. Meester Pijkeren kreeg hiervoor f 12,-- die bij de f 72,-- waren inbegrepen.

In de rubriek "Aanmerkingen" van deze "Staat" tekende de schout nog het volgende aan: "Er is onder Epe aan den EmsterEnknoegeenebijschool alwaar onderwijs gegeven wordt door P.L. Lambrechts in den winter aan ruim 100 kinderen in den Zomer is dit getal 50 à 60, deze onder-

wijzer fungeerd reeds van voor 1806 doch heeft geen rang. Men moet deze school wel toelaten uithoofde de kinderen die dezelve bezoeken meer dan een uur van het dorp wonen".

In 1826 zond G.W. van der Feltz aan de schoolopziener een "Staat van het werkelijk aantal leerlingen op de scholen van allerlei aard in Jan. 1826 en den zomer van 1825". Hierop komen, behalve de 3 openbare lagere scholen, ook de bijzondere lagere school van meester P.L. Lambrechts aan de EmsterEnk en het Opvoedingsinstituut voor Jonge Heeren van de heer B.E. van Niel, predikant te Vaassen, voor. Het aantal leerlingen van dit instituut bedroeg toen 20.

In 1826 kregen de heer Van Niel en Roeland van Wijk te Hattem van de koning verlof om les te geven in de "Grieksche en Latijnsche talen" voor de tijd van 10 jaar. De predikant in zijn "gesticht" te Vaassen en Roeland van Wijk in de school van zijn vader die kostschoolhouder was in Hattem.

Van Niel mocht alle vakken van de Latijnsche Scholen onderwijzen, omdat hij een graad in de Letteren behaald had. Van Wijk mocht slechts de beginselen van deze vakken aan zijn leerlingen bijbrengen. Lang schijnt het instituut van de heer Van Niel niet bestaan te hebben. In 1829 werd deze school nog officieel genoemd, daarna hebben we hem niet terug kunnen vinden.

Volgens de "Staat" van 1826 werd er ook "Avondschool" gehouden, waaraan in Epe 35, in Vaassen 38 en in Oene 15 leerlingen deelnamen. Het aantal "armenkinderen" bedroeg in dat jaar 84. In een "Supplementaire Tabel voor het kosteloos onderwijs aan kinderen van huiszittende behoeftigen gegeven" over het jaar 1824 lezen we, dat er 69 "armenkinderen" in de gemeente waren, die "ten koste van Gemeente of armbesturen in gemeenschap met anderen onderwijs werd gegeven". Hiervoor was in totaal f 89,50 betaald. De burgemeester tekende hierbij nog aan: "Onder het getal 69 leerlingen zijn 12 welke om niet zijn onderwezen. Behalve op deze Staat voorkomende kinderen zijn nog op deze scholen 19 kinderen onderwezen vanwege het departement Epe der

Maatschappij tot nut van 't Algemeen waarvoor betaald. is voor 't geven van onderwijs f 48,95. Bij geldelijke opgave zijn niet de kosten van schoolbehoeften".

Over de levensomstandigheden van de onderwijzers in die tijd kunnen we ons enigszins een beeld vormen door de gegevens in het gemeente-archief. Het gaat hier speciaal over de gegevens die we vonden over de onderwijzer in Epe, meester Pijkeren.

Jacob Pijkeren, geboren te Epe en aldaar gedoopt op 1 september 1771, zoon van Gerrit Jacobs Pijkeren en Grietje Jacobs van Emst. Waarschijnlijk is hij eerst werkzaam geweest in Voorst, want van daar uit werd hij in 1802 beroepen te Epe als koster-voorzanger onder de naam Jacob Gerrits Pijkeren. In 1803 huwde hij met Willemmina Letting uit Voorst. Hij overleed in Epe op 4 april 1833 in 't Kosterhuis.

In het gemeente-archief van Epe vonden we voor het eerst iets over hem in 1818 over een kwestie waarbij het onderwijs slechts terloops werd genoemd. Het plaatselijk bestuur van Epe beraadt zich dan over een missive van de hoofdschout van Middelluwe (Sloet).

"Heden den 22 December 1818 het Plaatselijk bestuur van Epe voor genomen hebbende eene Missive van den HWGeb. Heer Hoofdschout van Middelluwe d.d. 26 November Nr. 481 gelijgende Een Request van Eene Pijkeren Custos (koster) en Schoolmeester te Epe zig beklagende dat een stukje hofland dat hem voorheen ten gebruike was toegestaan hem in 't jaar 1812 was ontnomen en publiek verpagt, dat hij door de inschikkelijkheid der ingezetenen het toen voor een gulden had gepagt en die som toen te gering was om zig daarover te adresseren. Dat verder die pagt geexpireerd zijnde het zelve hofland in 1818 weder is verpagt, dat hij in de verwachting der inschikkelijkheid was teleur gesteld en het land was gepagt aan een ander". Het antwoord van het plaatselijk bestuur aan de hoofdschout was verre van vleierend voor de meester.

"Het zelve request geexamineerd hebbende is gebleken, dat het zelve inhoud een soort van Adres evenals of hem op een willekeurige wijze dat land was ontnomen

en de ingezetenen geen inschikkelijkheid meer voor hun Schoolmeester hadden". De man heeft door te pachten zelf de gang van zaken goedgekeurd, zelfs voor de tweede keer, waaruit bleek, dat hij geen redenen had voor zijn "suspensie". Hij had het adres alleen "uit een soort van wraak of wrevel" verzonden. Hij was zo "wrevelig", dat hij bij de verpachting niets had willen bieden, omdat "het zelve weinig waard was". Dit verpachten was geschied bij het "uitbranden des Kaars, zoodat de requestant niet is vervangen geworden". Men wenste hem niet "boven de andere Schoolmeesters te bevoordeelen".

Ook waren er geen speciale redenen aanwezig om meester Pijkeren dat land af te staan, want "dat dezelve ook geen werk gratis doet dog zig voor de Armen kinderen te onderwijzen uit de Armen Kas laat betalen". Het stuk was ondertekend door de schout Mr. Gerhardus Tulken en de plaatselijke bestuurders Aart Overbosch, P. de Bruin, E. Vermeer, A. Labots, J. Dalhuisen en G. Terwel.

In antwoord op een request van 28 aug. 1820, werd heel wat vriendelijker over meester Pijkeren geoordeeld. Deze had toen meegedeeld, dat hij een ondermeester wilde aanstellen. Hij verzocht deze man uit de Ambtskas te betalen.

De gemeente voelde daar niets voor. "Overwegende dat tot dus verre nooit eenige Suppletie uit de Ambts Kas aan de Schoolonderwijzer binnen dit Ambt is gedaan en dat de requestant wel zoodanig bemiddeld is, dat hij buitendien zeer wel kan leven en bestaan".

Verder werd gewezen op de slechte financiële toestand van het Ambt, waarschijnlijk zouden de behoeften voor het volgende jaar niet uit de gewone omslag kunnen worden betaald. De ingezetenen kon men ook niet zwaarder belasten, want de veldproducten waren niet alleen schaars maar ook laag in prijs.

Men moest dus het verzoek "declineren en afwijzen of schoon ten volle overtuigd van zijn bezwaar door een ondermeester waarin men hem bij mogelijkheid ook gaarne iets zoude tegemoet komen als zijnde het dubbel waardig door deszelfs bekwaamheden en vlijt, die hij

aan den dag legt en de vorderingen die zijne leerlingen dan ook daardoor maken".

Dat meester Pijkeren zich niet bij de beslissing van het Plaatselijk Bestuur wilde neerleggen, zullen we in de volgende aflevering duidelijk maken.

We krijgen dan ook een duidelijk beeld over wat hij als koster en schoolmeester verdiende.

(Wordt vervolgt)

R. Paasman.

Bronnen:

Gemeente-archief Epe.

De eerste openbare school te Oene

In het Mededelingenblad nr. 51 maakt de heer Paasman in het eerste van een reeks artikelen over het onderwijs in de eerste helft van de negentiende eeuw in de gemeente Epe gewag van het verwezenlijken van een schoollokaal te Oene van gemeentewege voor de som van f 500,-- of daaromtrent. De term "lokaal" zou tot enig misverstand kunnen leiden, omdat daarmee in onze tijd eerder wordt gedacht aan een ruimte, die deel uitmaakt van een groter geheel, dan aan een zelfstandig gebouw.

Men zou dus kunnen veronderstellen, dat er destijds sprake was van het verbouwen van een bestaande ruimte en het inrichten daarvan voor het geven van onderwijs. Temeer, omdat - zoals hierna zal blijken - het werkelijk bestede bedrag belangrijk hoger werd.

Hoe het zij, vast staat, dat de eerste school te Oene in het vroege najaar van 1821 tot stand kwam, nadat op 14 mei 1821 de aanbesteding had plaats gevonden en wel voor een bedrag van f 980,--. In het gemeente-archief is geen ver-

klaring te vinden voor deze bijna verdubbelde kosten.

Vermoedelijk heeft men aan de school hogere eisen gesteld, in het bijzonder voor wat de grootte van het gebouw betreft.

Aan "Bestek en conditiën op en ingevolge waarvan het plaatselijk bestuur des Schoutambts Epe voornemens is publiek aan te besteden het bouwen van een nieuw schoollokaal te Oene met leverantie van de benodigde materialen".

ontlenen we het volgende:

De maatvoering zal geschieden volgens het nieuwe stelsel van Amsterdamsche ellen (1) en honderdste delen daarvan. Maar ten gerieve van de "minkundigen" zullen tussen haakjes de oude maten van Amsterdamsche voeten en duimen (2) worden vermeld. Gemakshalve zullen de in de oorspronkelijke tekst vermelde maten hierna in meters "vertaald" worden.

De wijze van aanbesteden week nogal af van de thans gebruikelijke. Het aanbesteden gebeurde bij inzet en minning en zoals verder in het bestek te lezen staat - "die het minste schrijft of spreekt heeft den inzet en ontvangt daarvoor eene premie van drie gulden; vervolgens zullen aanbestederen eene mindere som aanbieden en telkens met twee of vijf gulden verhogen, totdat één "mijn" roept of tot den inzetter oploopt, die alsdan aannemer zal zijn en gehouden wezen dadelijk twee goede borgen te stellen, welke borgen zich ieder in solidum als principale aannemer voor de nakoming dezes in alle deszelfs leden en delen zullen verbinden en aansprakelijk stellen".

De school krijgt een lengte van 9,06 m., een breedte van 5,66 m. en een hoogte van 3,68 m. en zal worden gebouwd nabij de kosterwoning. In die tijd waren immers de functies van koster en schoolmeester gecombineerd. Er moest een "geheim gemak" in worden opgenomen met twee deuren. Hoewel niet vermeld, zal het wel de bedoeling zijn geweest er een tussenwand in te bouwen. Over een schoorsteen wordt in het bestek niet gerept, maar vermoedelijk werd het lokaal verwarmd door een kachel ergens in het midden van het gebouw en werden de rookgassen via ijzeren pijpen naar buiten geleid.

De vloer zal bestaan uit grauwe klinkers op hun plat,

goed effen en vlak in zand gestraat. De wanden te bera-
pen met een specie van half zand en half kalk. Vermoe-
delijk zowel binnen als buiten.

De fundamente worden op 0,85 m. onder de grond aange-
legd of zoveel dieper als nodig is om een behoorlijk
vaste grond te krijgen. De funderingsbreedte is $1\frac{1}{2}$ steen
tot de grondslag.

Daarna worden de muren in steenwerk opgetrokken. In de
muren moet een deurkozijn (2,60 x 1,13 m.) en een zes-
tal ramen breed 1,60 worden opgenomen. Zodra het metsel-
werk daartoe is gevorderd, waarschuwt de aannemer de
schout, die dan de plaats van de ramen zal aanwijzen.

De zolder bestaat uit 10 vuren ribben (0,13 x 0,155 m.)
en moet beplankt worden met duimse delen, waarin losse
veren. De kap te maken van Noorse sparren met panlatten
op afstanden van $\pm 0,26$ m. en te dekken met rode pannen
met de vereiste rietdoppen.

Hengsels, haken, knippen, grendels, ankers enz. te ver-
vaardigen van het beste Zweedse ijzer.

Het binnenwerk moest donkerrood worden geverfd. De ko-
zijnen buiten Spaans groen en de ramen geel. Eerst in
de grondverf en drie maanden later opnieuw in de grond-
verf en afverven.

Ook toen al zat de gemeente slecht bij kas. Alles wat
de aanemigssom meer was dan f 800,-- zou pas in 1822
worden betaald.

Zoals reeds gezegd werd de school op 14 mei 1821 aanbe-
steed. Inzetter was Johan Overbosch (koopman) voor
f 1.250,--. Borgen werden niet gevraagd. Kennelijk omdat
Overbosch voldoende kapitaalkrachtig werd gevonden.

Het werk werd gemijnd door Dirk Dalhuizen, meester tim-
merman te Oene, op f 980,--.

Gedeputeerde Staten keurden op 6 juni 1821 de aanbested-
ing goed.

In zijn artikel over het onderwijs in de gemeente Epe
in de eerste helft van de negentiende eeuw (jubileum-
nummer van het Mededelingenblad, bladz. 27) schrijft
Dr. Boekholt, dat de eerste school in Oene in 1838 tot
stand zou zijn gekomen. In tegenstelling dus tot boven-
staand verhaal. Niettemin heeft Dr. Boekholt in zoverre

gelijk, dat er in 1838 een nieuwe school is gebouwd ter
vervanging van de bestaande, die inmiddels te klein was
geworden om de toeloop van leerlingen op te vangen.
De school van 1838 zal die zijn, welke door de bekende
schilder P. Visser Ao. 1854 is vereeuwigd en staat weer-
gegeven in het boek "Epe en Oene 800 jaar" op bladz. 81.
Op de school van 1838 hoop ik later terug te komen.

D.J. Roelofs.

- (1) 1 Amsterdamsche el = 0,68781 m.
- (2) 1 Amsterdamsche voet = 11 duim = 0,283133 m.
1 duim = 0,02574 m.

Gemeentelijke monumentenverordening gemeente Epe

"Alle goede dingen komen hier eerst
"uiterst langzaam en na eindeloos dralen te stand"
schreef Ds. Franciscus Martinus (predikant te Epe 1638-
1653) op 11 oktober 1651.

Dit zal in zijn tijd zo geweest zijn, het is in deze
tijd niet minder waar, wanneer we de totstandkoming van
de gemeentelijke monumentenlijst bezien.

In de 2e Wereldoorlog (juli 1944) is een gemeentelijke
monumentenverordening opgesteld.

In 1946 werd een monumentencommissie ingesteld, die
echter moeilijk met deze verordening kon werken.

Op advies van burgemeester Diepenhorst werd in 1951 een
nieuwe monumentenverordening voor de gemeente Epe door
de raad aangenomen, waar beter mee te werken was.

De monumentencommissie begon aan haar taak: het opstellen van een ontwerprijst van historische gebouwen, dorpsgezichten, archeologische terreinen en natuurgebieden, die onder bescherming zouden moeten vallen.

Intussen was men in Den Haag begonnen aan de behandeling van de monumentenwet, die in 1961 van kracht werd.

Door deze wet moest de monumentenverordening voor de gemeente Epe veranderd worden en aangepast aan de wet. In 1966 werd de "Verordening op het behoud van monumenten van geschiedenis en kunst in de gemeente Epe" door de gemeenteraad aangenomen.

De Rijksdienst voor Monumentenzorg maakte dankbaar gebruik van de reeds opgestelde lijst van historische gebouwen en veel van deze gebouwen zijn op de "Rijkslijst" geplaatst in 1966 (waarover later meer).

De Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek heeft beginnende in 1968, lijsten van beschermde archeologische monumenten opgesteld (waarover ook later meer).

De gemeentelijke monumentencommissie heeft, nadat bovengenoemde gebouwen en archeologische monumenten waren veilig gesteld, een nieuwe lijst gemaakt van gebouwen, die vooral uit het oogpunt van plaatselijke geschiedenis van belang zijn.

De samenstelling en bewerking van deze lijst is nogal vertraagd, doordat de betrokken wethouders, die voorzitter van de monumentencommissie zijn, weinig deden om op te schieten. Dit veranderde, toen wethouder H.J. Blekman voorzitter werd. Vorig jaar (1979) kon aan B&W een lijst van 30 gebouwen worden voorgesteld om op de gemeentelijke monumentenlijst te worden geplaatst.

B&W besloten er 2 te laten vervallen, één was intussen afgebroken (De Waayenberg) en één was te bouwvallig (schuur Hofse molen). Bij beroep op de gemeenteraad werd één boerderij van de lijst afgevoerd (Bokkerijweg 11), zodat nu de volgende 27 gebouwen onder de gemeentelijke monumentenverordening vallen:

EMST:

De voorgevel van de MOLENAARSWONING, Hoofdweg 70.

De woning is gebouwd eind 19e eeuw. Eenvoudige gevel met zeer fraai bewerkte lijst onder het dak.

Boerderij "Het Hul", Weteringsdijk 97.

Gebouwd, blijkens muurankers 1851. Bedrijfsgebouwe dwars op het voorhuis. Riet gedekt.

EPE:

"Kolthoven" Tongerenseweg 118.

Een herenhuis, gebouwd in 1914, uitgevoerd in rococo-stijl. Witgepleisterde zandsteen. Goede verhouding van de gevelindeling. Door fraaie voorgevel van veel waarde.

"Vijvervreugd" Beekstraat 1.

Zeër gaaf bewaard herenhuis, gebouwd in 1879.

Zeër evenwichtige gevelindeling. Woonhuis van de kinderen van burgemeester Van der Feltz. Voorbeeld van herenhuis uit die tijd.

"Eper Gemeentewoning" Stationsstraat 23.

Gebouw met twee trapgevels, verbonden door een lager dwarsstuk. Geschonken aan de bevolking van Epe door Ds. J.A. Prins als (wat nu heet) cultureel centrum. Stijl en geschiedenis rechtvaardigen plaats op de lijst.

"De Pelzerkamp" Officiersweg 41.

Herenhuis, gebouwd in 1914 in de stijl van Berlage. Verkeert in- en uitwendig in originele staat. Bouwwerk van algemeen belang uit het oogpunt van volkskundige waarde.

"De Koekenberg" Jagtlustweg 19-21.

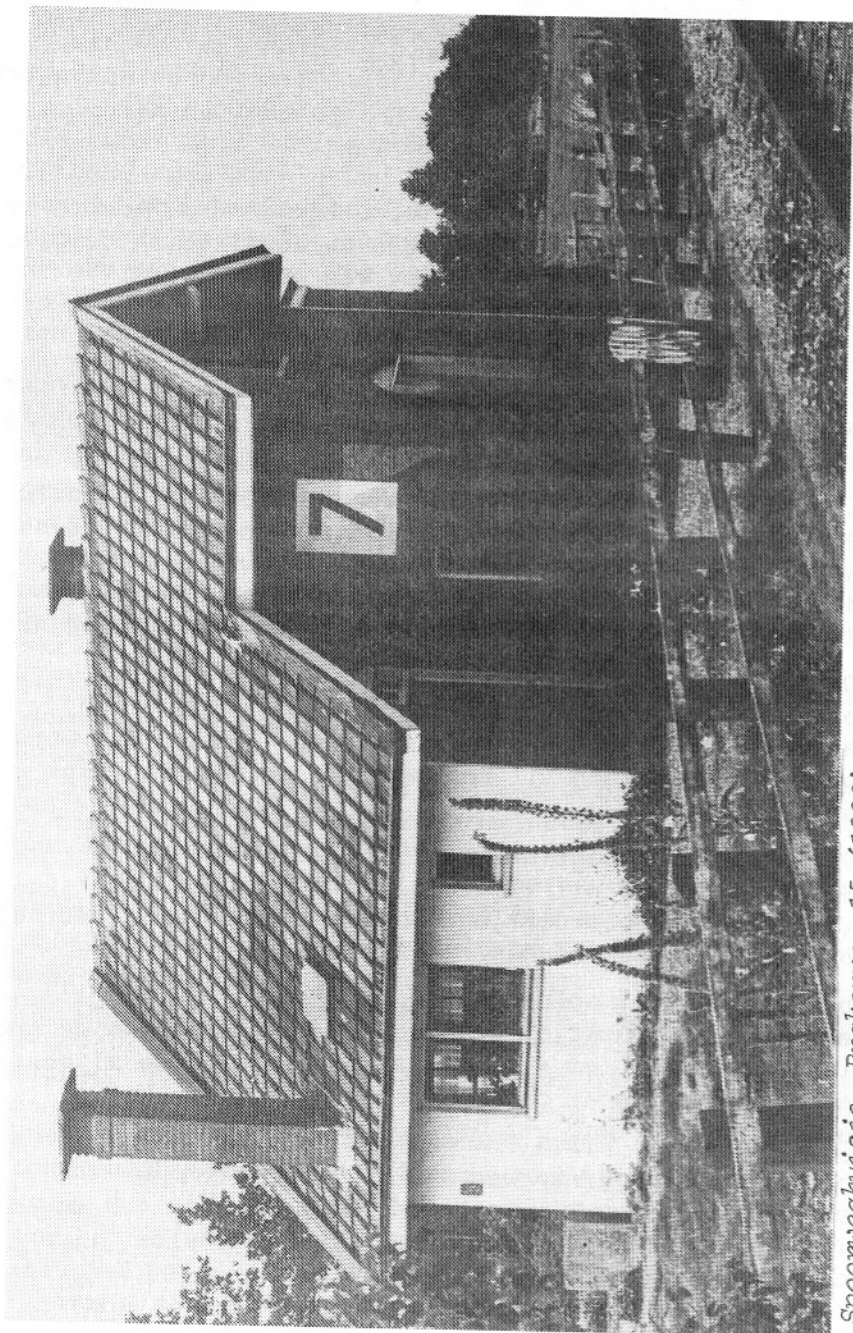
"Modelboerderij" uit 1914. Gold als voorbeeld voor de (toen) moderne boerderijen. Bouwwerk van belang uit het oogpunt van geschiedenis.

Spoorweghuisje, Hoofdstraat 1.

Laag stenen gebouwtje, gebouwd bij de aanleg van de spoorlijn Het Loo-Hatter (1886). Raampjes aan beide zijden van de spoorlijn, opdat de spoorwegwachter alles kon overzien. Bouwwerk van belang uit het oogpunt van geschiedenis.

Spoorweghuisje, Brakerweg 15.

Laag stenen gebouwtje, gebouwd bij de aanleg van de spoorlijn Het Loo-Hatter (1886). Raampjes aan beide zijden van de spoorlijn, opdat de spoorwegwachter alles kon overzien. Bouwwerk van belang uit het oogpunt van geschiedenis.

Spoorweghuisje, Brakernweg 15. (1886).

Landarbeiderswoning, Ledderweg 16.

Bouwjaar + 1885, geheel uit baksteen opgetrokken met mooi rieten dak. Gaaf bewaard. Goede gevel. Geschiedkundig van belang.

OENE:

Arbeiderswoninkje, Arkemeenseweg 4.

Vorige eeuw gebouwd door de bewoners zelf i.v.m. de grote armoede in deze streek. Alles werd gebouwd met van afbraak verkregen steen en hout. Zeer pover. Eén van de laatste huisjes, waar dit nog duidelijk te zien is. Bouwwerk van belang uit het oogpunt van geschiedenis.

Boerderij, Houtweg 34.

Gebouwd midden 19e eeuw, rieten dak. Belangrijk door roedenverdeling en typische raampjes. Bouwwerk van belang uit het oogpunt van geschiedenis.

Boerderij, Houtweg 53.

Gebouwd midden 19e eeuw, rieten dak waaronder fraai bewerkte lijst. In bovenlicht gietijzeren levensboom. Bouwwerk van belang uit oogpunt van geschiedenis.

Boerderij "De Bonenkamp" Houtweg 74.

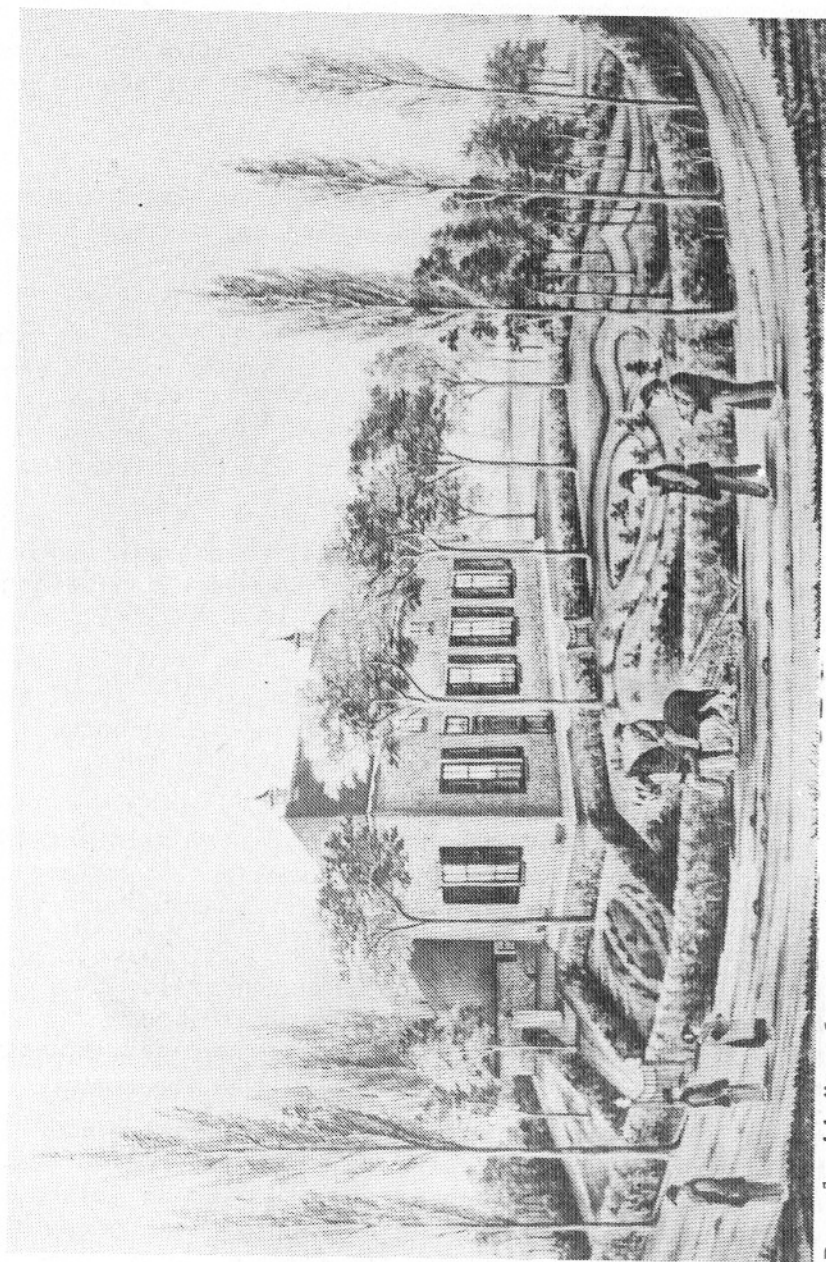
Gebouwd eind 19e eeuw. Voorbeeld van een voor die tijd moderne boerderij. Goed bewaard, Bouwwerk van belang uit het oogpunt van geschiedenis.

Boerderij, Horthoekerweg 40.

Dateert waarschijnlijk uit 1699 (muurankers). Eén van de oudste gebouwen in de gemeente Epe. Gaaf gebouw, voorgevel zeer goed gerestaureerd. Bouwwerk van belang uit het oogpunt van geschiedenis.

Boerderij "Landmans Welvaren" Middelbeekseallee 1.

Gebouwd in de 19e eeuw. Dwars voorhuis met rieten dak. Fraaie gevel, vensters met roedenverdeling en luiken. Opvallende gevel. Bouwwerk van belang uit het oogpunt van geschiedenis.

Boerderij "Landmans Welvaren" Middelbeekse-
allee 1 (Tekening P. Visser 1854).

TONGEREN:

Boerderij "Anna's Hoeve" Molenweg 80.

19e eeuwse boerderij van het landgoed Tongeren.

Goede gevel, vensters met luiken in de kleuren van Tongeren. Zuidwest gevel dateert van 1848.

Boerderij, Le Chevalierlaan 1.

18e eeuwse saksische boerderij met riet gedekt.

Behoort bij het landgoed Tongeren. Vensters met luiken in de kleur van Tongeren. Door ligging en bouw zeer de moeite waard.

Herenhuis "Het Oude Huis", Le Chevalierlaan 3.

Een 18e eeuws herenhuis, behorende bij het landgoed Tongeren. Tegen de westgevel staat het oude "Het Stekje", een klein gebouw uit de 15e of 16e eeuw. Vensters met luiken in de kleur van Tongeren. Vermoedelijk verblijf van de boerrichter bij zijn bezoek aan Tongeren.

Boerderij, Le Chevalierlaan 11.

18e eeuwse Saksische boerderij met riet gedekt.

Behoort bij het landgoed Tongeren.

Vensters met luiken in de kleur van Tongeren. Bedrijfsge-
deelte van hout. Door ligging en bouw zeer de moeite waard.

VAASSEN:

Ned. Herv. Kerk, Marktplaats 7.

Met uitzondering van de toren, die op de Rijksmonumenten-
lijst staat.

De Ned. Herv. Kerk is gebouwd in 1853 naar het idee van
de "Waterstaatskerken". Vooral de gevel aan de Dorpsstraat
is karakteristiek. Het geheel is uit het oogpunt van ge-
schiedenis van belang.

R.K. Kerk, Deventerstraat 98.

Deze kerk is in 1917 gebouwd in neo-gotische stijl.

Uit oogpunt van geschiedenis van belang.

R.K. Pastorie, Deventerstraat 89.

Het gebouw is uit een verbouwing in 1878 ontstaan.

Zeer waarschijnlijk heeft hier de R.K. Schuilkerk (Ooster-
hof) gestaan, waarvan nog delen in de achtergevel aanwezig
zijn. Uit het oogpunt van geschiedenis van belang.

Cannenburghe Molen, Prins Bernhardlaan 7.
Turbine-waermolen gebouwd in 1943. Stijl en vormgeving zijn aangepast aan de plaats (bij kasteel De Cannenburgh). Benadert in opzet de in 1940 door brand verwoeste oude molen. Van geschiedkundige waarde.

Boerderij "De Geelmolen", Elspeterweg 42.
Oorspronkelijk waermolen. Huis en schuren zijn in 1912 in neo-klassieke stijl gebouwd rond een binnenplaats. Gebouwen van belang uit het oogpunt van geschiedenis.

Herenhuis met Hek, Deventerstraat 112.
Zeer fraai gebouwd op oude buitenplaats. Onderste deel uit de 18e eeuw, verdieping geheel in stijl in de vorige eeuw bijgebouwd. Waardevol toegangshek aan de weg. Gebouw en hek zijn waardevol uit het oogpunt van geschiedenis.

Boerderij, Deventerstraat 141.
Boerderij met dwarshuis in 1854 gebouwd en met riet gedekt. Bouwwerk van belang uit het oogpunt van geschiedenis.

G.S. van Lohuizen.

Foto van personeel en oudercommissie (met hun vrouwen) van de dorpsschool in Oene in ± 1925

Personeel:

H. Dijkstra, J.G. Bieshaar. Van der Kooy, Mej. H. Oosterhuis en Mej. M Heering.

Meester H. Dijkstra, een bescheiden plaatsje achter in de groep innemend, was Hoofd der Dorpschool.

In 1902 uit Friesland naar het Veluws Oene gekomen, heeft hij na enige tijd het huis Lindenoord betrokken, dat schuin tegenover de oude school stond en daar met zijn vrouw tot zijn pensionering gewoond.

Meester Bieshaar kwam uit Vaassen en heeft van 1909 tot 1914 de Rijks Normaallessen gevolgd, die gegeven werden

- 1 = Albert van Koldenhoven.
- 2 = Hendrik Berends.
- 3 = Meester Van der Kooy.
- 4 = Vrouw van Gerrit Vijge (- Kamphuis).
- 5 = Mej. Marie Heering.
- 6 = Meester H. Dijkstra (Hoofd).
- 7 = Vrouw van Peter Riphagen (Jennigje Hengeveld).
- 8 = Mej. Hanna Oosterbroek.
- 9 = Meester J.G. Bieshaar.
- 10 = Vrouw van Hendrik Berends (Jannetje Lammers).
- 11 = Hassink.
- 12 = Mej. H. Oosterhuis.
- 13 = Vrouw van Gerhard Dijkhof (Janna Kluin).
- 14 = Peter Riphagen (café).
- 15 = Gerhard Dijkhof.
- 16 = Vrouw van Albert van Koldenhoven (Jennigje Nieuwenhuis).
- 17 = Gerrit Vijge.

in de Kinsbergenschool aan de Nieuwstraat te Apeldoorn - directeur dhr. G.J. Reerink. Van 1914 tot 1918 is hij in militaire dienst geweest en daarna als onderwijzer verbonden aan de Dorpschool in Oene. Hij is later gehuwd met Mej. Oosterhuis en vertrokken naar de gemeente Marum in Groningen, waar hij tot zijn pensionering hoofd ener

school geweest is. Daarna heeft hij eerst enige jaren in Epe gewoond en is toen met zijn vrouw naar Apeldoorn vertrokken, waar hij in 1974 overleden is.

Meester Van der Kooy kwam van de Rijksschool in Deventer.

Mej. M. Heering was een zuster van de oud-wethouder der gemeente Epe H. Heering en gaf les in nuttige handwerken, zoals het toen heette.

De foto is genomen ter gelegenheid van de viering van het Koninginnefeest ± 1925.

G.J. Palm.

Mengelwerk

De eerste rijwielfabriek in Oene

Willem van de Vrucht was waarschijnlijk de eerste rijwielmaker en hersteller in Oene.

Zijn "fabriek" stond aan de Horthoekerweg, ongeveer tegenover de zaak van de Fa. H.C. Heering.

Op al de door hem verkochte fietsen werd een roodkoperen plaatje bevestigd, vermeldende zijn naam en het opschrift: Oener rijwielfabriek (zie foto blz. 29).

Naast het rijwielvak had hij nog een tweede beroep, nl. klompenmaker. Zijn vader was o.a. koster van de Oener kerk. In 1908 vertrok Willem v.d. Vrucht vanuit Oene naar Ermen, doch tot in de dertiger jaren was hij iedere woensdagmorgen op de Eper markt aanwezig, waar hij in een kraampje allerlei fietsbenodigdheden en zelfs compleet nieuwe fietsen verkocht.

Na V.d. Vrucht vestigden zich later in Oene nog andere rijwielzaken, o.a. Scholten en Westerink, eveneens aan de Horthoekerweg.

In die dagen was het gewoon dat de fietsverkoper de klant, die een nieuwe fiets kocht, ook het fietsen leerde.

H. Bultman.

Op al de door hem verkochte fietsen werd een roodkoperen plaatje bevestigd, vermeldende zijn naam en het opschrift: Oener rijwiel-fabriek.

Van de redactie

Van de Stichting Gelders Oudheidkundig Contact ontvingen wij een vijftal programma's van de zestiende cursus voor amateurhistorici 1980 - 1981.

Zij die hier belangstelling voor hebben kunnen zo'n programma bij ons komen afhalen.

Ook kan men zich voor nadere inlichtingen en/of aanmelding rechtstreeks wenden tot de cursusleider, de heer J. Triisburg, p/a postbus 359 - 7200 AJ Zutphen.

Spoedige aanmelding is gewenst.

Door de vakantie zijn enkele ons toegezegde artikelen nog niet bij ons binnengekomen.

We hopen ze in de volgende aflevering te publiceren.

R. Paasman.

Boekaankondiging

Hardonk, R.

De invasie van het Huis Cannenburch in 1590. m. afbn. en noten.

(In: Bijdragen en mededelingen Gelre. 1978/79. DL. LXX. blz. 55-78).

Over het optreden tegen Hendrik van Isendoorn à Blois, die gunsten verleende en voedsel doorgaf aan de Spaanse vijanden. Met uitspraak van het Landgericht.

Spectrum atlas van de Nederlandse landschappen.

Red. M.F. Mörzer Bruyns en R.J. Benthem. Utrecht/Antwerpen. Uitg. Spectrum. 2e dr. 1979. afbn. krtn. Met lit. opg. en verklarende woordenlijst. f 24,90.

Over ontstaanswijze, uiterlijk en toekomst van 23 Nederlandse landschappen.

Zie: "Het wilt en bijster landt van Veluwen" door G. Hanekamp. blz. 112 - 123.

Apeldoornboek 1 en 2 (porties).

Apeldoorn. Uitg. Ver. Kommunikatie (Komma), 1979. 40. 32 en 32 blz. afbn. f 7,50.

Bloemlezing van typisch Apeldoornse stof vóór en dóór Apeldoorners geschreven.

Voor omgeving ook aardig voor o.a. Familienamen en enkele Veluwse sagen.

Mönnich, C.W.,

Kijk op kerken. Amsterdam. Elsevier. 1979. 40. 144 blz. f 32,50.

Zie: hoofdstuk "Kerken van Utrecht, Gelderland en Overijssel. blz. 65-98, en in het Chronologisch overzicht van kerken naar tijdperken: gegevens over de oude kerken van Epe en Veessen. blz. 143.

Hagens, H., Molens mulders meesters. Hengelo. Uitg. Smit van 1876. 1979. 600 blz. afbn. facs. krtn. pltgrn. lit. opg. f 115,--.

Overzicht van 9 eeuwen geschiedenis van de Oost-Nederlandse watermolen, met aspecten over bouw, gebruik en molenrechten, voorbeelden op schilderijen, molenheral-

diek en meer specialiteiten. Bevat registers van plaatsen en geslachts- en voornamen van vorsten en kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders. Met samenvatting in het Engels en het Duits.

Zie: bespr. door H. Besselaar in het N.R.C. Handelsblad van 19 Jan. 1980. en in Gelders Oudheidk. Contactbericht, Nr. 84. 1980 -1. blz. 15-16.

P.E.B.

